

Näitleja Aivar Tommingas tunneb tea

Margus Mikomägi

Neli aastat lavakunstikateedrit ja kaksikümmend kaheksa Vanemuise teatrit. Rapla keskkoolist Tallinna teatrikooli sattunud Aivar ei teadnud mõni kuu enne sisseastumiseksameid, et selline kool olemaski on. Tema soov oli saada muusikuks. Takistas vastava alghariduse puudumine. Ja see oli Eesti teatri võit. Ehkki 1974. aastal lavaka katsetel seda veel keegi ennustada ei julgenud.

Mäletad sa lavakooli sisseastumiskatseid?

Sellega oli, nagu oli. Ma püüdsin enne väga tubli olla. Lugesin kõiki teatriraaamatuid, millest siis midagi aru ei saanud. Peter Brooki “Tühi ruum” on meeles. Kartsin kangesti, et küsivad midagi eksamil. Ja et ma pean midagi tarka vastama. Keegi õnneks mult midagi teoreetilist küsima ei hakanud.

Ega ma näitleja elukutsest mitte midagi ette ei kujutanud.

Ma küll mäletan sind kooli ajal Ervin Abelit järele teemas, Tootsi ja Kiire lugusid järele mängimas.

Eks mul seda näitlejaverd oli kusagilt antud. Päris ilma ei saa. Ma arvan praegu, et ande osa moodustab suurema osa kui töö. Mis siis, et pean ennast päris töökaks. Ma peale teatri muuga ju ei tegele. Isikliku elu pool on väga minimaalseks jäänud.

Oleme naise Mare Tommingaga praktiliselt hommikust õhtuni siin Vanemuise majas. Tegeleme kas siis draama, muusika või balletiga. Balletiga tema muidugi rohkem. (Aivari naine on Vanemuise balletijuht - MM.)

Läheks kord veel ajas tagasi. Tahtsid saada muusikuks ju hoopis?

Nojah, mul oli selline soov. Eks ma siiani ole natuke muusikaga seotud. Teen bändi orkestrimeestega. Mängime aeg-ajalt kohalikes kõrtsides. Bossanoovasiid.

Kust inimene ande saab?

Mu isa oli natuke teistest artistlikum kuju küll. Mängis pilli ja laulis. Siiski arvan, et on üks sugulane, kellelt olen geene saanud. See on minu vanaonu. Isaisa vend. Ma mäletan teda hästi. Kui ma kujutan ette Paul Pinnat, siis vanaonu oli selline. Oli elunäitleja. Värvikas lugude jutustaja. Olin pisike poiss ja ma naersin kõveras maas alati, kui ta midagi jutustas oma elust ja tegemistest. Sündinud näitleja. Vahva kuju oli.

Mida vanemaks ma saan, seda raskem on mul vastata küsimusele, mis teeb näitlejast hea näitleja. Kolmkümmend aastat tagasi ma tulin teatrisse sama andega, mis mul on nüüd. Lisandunud on kogemus annet õigesti kasu-

tada. Kogemus, sest ma olen nii palju mänginud. Tunnen, et olen väga kogenud näitleja.

Siis peaksid neid kogemusi jagama.

Endalegi üllatuseks ma teen seda. Praegu käivad opereti “Nahkhiir” proovid. Mare, minu naine, lavastab kogu tüki, mina olen näitejuht. Samamoodi tegime, nüüd juba üle kümne aasta tagasi, etenduse “Mees La Manchast”, mis väga menukalt läks. Mul on hea meel, et saan lauljatele midagi juurde anda. Tunnen, et sellest on kasu.

Oled nüüd targem kui kümme aastat tagasi?

Ma saan ju targemaks kogu aeg. Selles suhtes, et mis laval toimub ja mida seal teha võiks. Või vastupidi, mida seal tegema ei peaks.

Ma arvan, et inimesed, kes on lavale mängima jõudnud, on seda väärt, et kui praakida välja kõik see vale, mis nendega lavale kaasa tuleb, siis jääb järele piisavalt palju head, et seda kõlbab ka teistele vaadata.

Ma püüan lauljatelt seda näitlemist maha võtta, maha võtta, veel maha võtta. Ja siis ühel hetkel ei ole enam piinlik, kui laulja pärast laulu rääkima hakkab.

Miks lauljaid ikkagi vahel on laval piinlik vaadata?

Lauljad mõtlevad palju tehnikale peale. Selle peale, kuidas hääli kõlab, kust see tuleb. See, millest ta laulab, mis lugu on, selleni tihti ei jõuta. Sellest on kahju ja ma siis näitejuhina püüan neid sisuni juhtida.

Mis vahe on lavastajal ja näitejuhil?

Lavastaja teeb tüki valmis, näitejuht aitab sellele kaasa. Lavastaja võib teada, kuidas oleks õige, aga ta ei oska seda lauljale, näitlejale selgeks teha. Ma kasutan väga palju selliseid mõisteid nagu sise-mine tegevus, sündmused, pöördepunktid... ja püüan neid Stanislavski põhitõdesid selgeks teha.

On sinu teatrielus olnud näitejuhti?

Mul oli Kaarel Ird. Temaga me tegime lausa paarisrääkimist. Ta seisis su kõrval, hoidis käest kinni. Olin verinoor näitleja, koolist tulnud

ja ei saanud üldse aru, mis värk on. Olin koolis õppinud hoopis muid asju. Siis järsku tuleb mingi vanamees, võtab käest kinni ja korrutab ja korrutab. Mina püüan siis sama ilmekalt sama korrata, öelda nagu tema, aru saamata mingist vahest. Ta ikka ei ole rahul, korrutame muudkui, siis tekib... no mitte just kõige tervem õhkkond.

Kas sina näitejuhina näitad ette, kuidas teha?

Jah, ma näitan, aga ei tahaks seda teha. Ma võin kõik ette näidata. Eriti mulle meeldib naiste rollidega tegelda. Mulle meeldib naistele näidata ja nende moodi püüda mõelda. Aga tegelikult ma ei taha näidata sellepärast, et kui teen seda jube hästi, siis näen, kuidas näitlejal kaob tuju ära. Et ta ikkagi ei oska seda teha. Samas teinekord on nii, et ma näitan omateada väga hästi ette, aga tegelikult teeb see, kellele ma näitan, pärast veel paremini. Ma tahan, et laulja, näitleja, tuleks ise selle peale, kuidas teha.

Kas sa oled mänginud ka Epp Kaidu lavastustes?

Ei, Kaidut enam polnud. Nägin ta lavastusi küll veel. Olid mängukavas.

Sa oled Irdi järele teinud, väga värvikalt.

Teatripäeval, 27. märtsil tuleb välja uus tükk, kus ma teda jälle mängin. Andrus Kivirähi lugu “Teatriparadiis”. Seal siis saavad kokku kõik, kes meie keskelt juba lahkunud, need, kellest me mäletame vaid legende, Theodor Altermann, Paul Pinna, Liina Reimann, Mari Möldre, kõik on seal tükis sees, Panso, Ird – suured teatriinimesed. Nad saavad teispoolsuses kokku ja hakkavad tähistama Eesti teatri juubelit.

Ird?

Ma hindan teda, austan... Tänapäeval, kui oleks selline mees... Ma meeletult igatsen Eesti teatrisse sellist nähtust nagu oli Ird. Täna on teised printsübid, põhimõtted üldse, aga sellist inimest ei ole, kelle jaoks elu on vaid teater, teater ja ainult teater. Temal see oli. Mitte miski muu teda ei huvitanud. Ta oli küll, räägitakse, konjunkturist, aga ta ajas asja kas siis Tallinnas või Moskvas ikka oma teatri nimel ja eest. Selle nimel, et see, mida me lavalt õhtul inimestele näitame, oleks, et sellest saaks asi. Ta ei ajanud taga omakasut. Ta oli läbi ja lõhki teatriinimene.

Ma tunnen puudust sellisest inimestest nagu Ird. Sellisest, kes tuleb sulle tänaval vastu, võtab nõobist kinni ja teeb märkuse eelmise etenduse kohta. Ird oli kogu aeg

selles elemendis. Elu on muutunud, jah, tekkinud on teised väärtushinnangud. Sellest on kahju, et Irde enam pole.

Sul on olnud õnn mängida, teha osi luhvtivennast tõsise kangelaseni, väikseid ja suuri osi. Oled teinud suurte lavastajate ja üldse mitte lavastajatega. Ütled sa vahel millestki ära ka?

Viimasel ajal, jah, olen hakanud ära ütlema. Päris kõike enam ei jõua teha. Ma enam ei viitsi iga hinna eest ükskõik missugusest jamast asja teha. Omal ajal ma mõtlesin, et ükskõik mida, aga ma võtan selle vastu. Ükskõik kui halb materjal või lavastaja, ma võtan selle vastu. Teen ära. Minu põhimõte oli, et teen asjast parema kui ta praegu on. Nüüd ma enam jah, eriti ei... ütlen ei. Ei ole enam selles eas, aastaid on juurde tulnud.

Millised on täna teatris alustavad noored?

Minule nad meeldivad. Nad on tohutult andekad. Meeletult julged. Mul on nendest hea meel. See julgus meeldib mulle, mina kardan siiamani natuke seda teatrit. Ma natuke pelgan, aga nemad hüppavad tundmatus kohas julgelt vette ja ujuvad välja.

Seda teadmist, et ujun välja, ei pea ma enda ja näitlejate juures eriti heaks tunde. See ei tohiks näitlejal olla põhiline, et küll ma välja mängin. Ma tunnen vahel puudust piitsast, mis sunnib ja aitab sul leida veel avastamata kante ja neid ka publikule näidata. See piits peaks olema tegelikult. Näitleja ise ei pruugi üldse taibata ja näha oma tegelikke võimeid. Kindlasti peaks olema head lavastajad, kes ei anna sulle rahu, vaid püüavad sinus välja tuua midagi enneolematut. Et sa ei laseks alateadlikult kohe vana rasva peal liugu. Iga näitleja teeb ikka esimese asjana, et oleks mugavam. Aga vaja on lavastajaid, kes ei luba seda teha.

On siis selliseid?

Ma ei ole Elmo Nüganeniga koos teinud, aga kujutan ette, et tema võiks selline olla. Selleks peab muidugi ka näitlejat väga hästi tundma. Kui tuleb selline lavastaja, kes näitlejat üldse ei tea, tundub talle ju see, mis näitleja teeb, ikka uudne ja õige.

Nõudlikkuse puudumine annab teatris tunda ja ma siis püüan ka laisa inimese variandi kasutada. Kuna on kiire kogu aeg, siis ei ole aega kahjuks enam pühenduda mingitele otsingutele. Täna ühiskonnas pole selleks aega.

Too mõni näide.

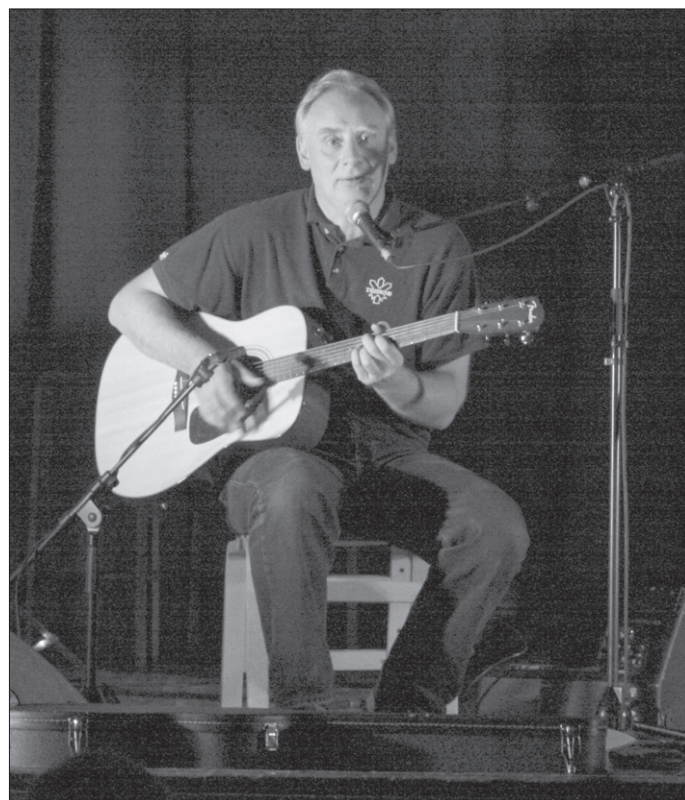

Aivar Tommingas 1976.

Fotod erakogust

Aivar Tommingas 1996.

Aivar Tommingas 2005.

JAAN KURMI foto

Irdi ajal oli nii, et teeme nii kaua kui teeme. Seni, kuni tükk valmis. Ta võis tõsta esitendust siia-sinna, kuidas temale sobis. Selline juhtum näiteks, et meil oli tükk kohekohe välja tulemas. Dekoratsioonid laval, kostüümid, suur töö oli tehtud. See oli üks kole tükk. Juhan Sütiste kirjutatud näitemängud “Laviin

tõuseb” ja “Laviin langeb”, kaks ühevaatuselist lugu, Ird pani nad kokku. Sakslaste tulek Eestisse ja nende väljalöömine. Mul oli seal väga vahva osa, olin Ralf, paha. Ühe pere lugu, natuke selline nagu “Elu tsitadellis”. Jüri Lumiste oli punane vend, mina sakslaste poolt.

Olgu, see selleks, aga tükk